

ЧОЛОВІЧА Й ЖІНОЧА ГРУПИ ЯК РІЗНОВИД ГОМОГЕННОГО КОЛЕКТИВУ

При розгляді проблеми статевих відмінностей слід враховувати неоднозначність цієї категорії.

У статті підкреслюється, що стать, будучи фундаментальною характеристикою, виявляє власні специфічні особливості на всіх рівнях функціонування людини.

У статті наводиться опис проблеми статевих відмінностей.

Присвячена аналізу особливостей психологічних проблем міжособистісних стосунків в одностатевому колективі.

Розкривається поняття гендерних стосунків, як різних форм взаємодії людей – представників певної статі, що виникають у процесі їхньої спільної діяльності. Гендерні стосунки вбудовані в широкий соціальний контекст і проявляються на різних рівнях соціуму, тобто це багаторівневі відносини, що існують на макро-, мезо- і мікрорівнях соціальної реальності, а також на внутрішньоособистісному рівні.

Вказується, що гендерні установки визначають утримування рольової поведінки партнерів різної статі в різних ситуаціях, вони відображають узагальнені знання про специфіку гендерної ролі, емоційне прийняття або неприйняття моделей і форм поведінки в межах цієї ролі й готовність до демонстрації поведінки, яка відповідає ролі.

Ключові слова: гендер, гомогенний колектив, група, жіноча група, колектив, міжособистісні стосунки, соціально-психологічний клімат, спрямованість особистості, чоловіча група.

Мужская и женская группы как разновидность гомогенных коллективов

При рассмотрении проблемы половых различий следует учитывать неоднозначность этой категории.

В статье подчеркивается, что пол, будучи фундаментальной характеристикой, проявляет свои специфические особенности на всех уровнях функционирования человека.

В статье приводится описание проблемы половых различий.

Посвящена анализу особенностям психологических проблем межличностных отношений в однополном коллективе.

Раскрывается понятие гендерных отношений как различные формы взаимодействия людей – представителей определенного пола, возникающих в процессе их совместной деятельности. Гендерные отношения встроенные в широкий социальный контекст и проявляются на разных уровнях социума, то есть это многоуровневые отношения, существующие на макро-, мезо- и микроуровнях социальной реальности, а также на внутреннеличном уровне.

Указывается, что гендерные установки определяют содержание ролевого поведения партнеров разного пола в различных ситуациях, они отражают обобщенные знания о специфике гендерной роли, эмоциональное принятие или непринятие моделей и форм поведения в рамках этой роли и готовность к демонстрации поведения, соответствующей роли.

Ключевые слова: гендер, гомогенный коллектив, группа, женская группа, коллектив, межличностные отношения, социально-психологический климат, направленность личности, мужская группа.

Masculine and woman groups as variety of homogeneous collectives

In considering the problem of sexual differences, you should take into account the ambiguity of this category.

The article emphasizes that gender, being a fundamental characteristic, reveals specific features at all levels of human functioning.

The article describes the problem of sexual differences.

Dedicated to the analysis of the peculiarities of psychological problems of interpersonal relations in the same-sex team. The most commonly accepted in our time definition of "interpersonal relations" given by Ya.L. Kolominsky, who, under interpersonal relations, understands the subjectively experienced interrelationships between people that are objectively manifested in the nature and ways of the mutual influences given by people to each other in the process of joint activity and communication.

The concept of gender relations, as various forms of interaction of people as representatives of a certain gender, arising in the course of their joint activity, is revealed. Gender relations are embedded in a broad social context and manifest themselves at different levels of society, that is, multi-level relationships that exist at the macro, meso and micro levels of social reality, as well as on the inner-personal level.

It is not that gender settings determine the role of behavior of partners of different sexes in different situations, they reflect generalized knowledge about the specifics of gender role, emotional attitude (acceptance or rejection) of model and forms of behavior within the framework of this role and readiness to demonstrate behavior that corresponds to the role.

Key words: gender, homogeneous group, group, female group, collective, interpersonal relations, socio-psychological climate, personality orientation, male group.

Постановка проблеми. Диференціація гендерних соціальних груп у значній мірі пов'язана з укоріненими в суспільстві відмінностями в гендерних ролях. Ці відмінності мають яскраво виражену ієрархічну форму, основу якої історично обумовлюють різні види діяльності. Джерело диференціації гендерних ролей лежить у суспільному розподілі праці. На історично перших етапах цього розподілу вирішальну роль відігравали фізіологічні чинники. Сильніший фізично чоловік активно освоював нові території та здобував їжу. Жінка, слабша, вела себе порівняно пасивно і займалась облаштуванням житла і турботою про дітей. Природний розподіл праці сприяв певній диференціації соціальних ніш, які займали чоловіки та жінки. У чоловіка було більше вільного часу, більше можливостей проявити себе в навколишньому середовищі. Жінка була постійно із дітьми, готувала їжу, її життя проявлялося тільки всередині дому. Отже, жінка завдяки своїй материнській ролі сприймалась як домашня хазяйка та мати, а чоловік – як добувач і захисник. Людську цивілізацію завжди хвилювала проблема статі і погляди на чоловіка і жінку змінювались постійно. Спочатку все було зрозуміло – чоловік годився лише для виконання елементарних функцій: зловити мамонта, зтягнути його в печеру, обробити, приготувати з нього щось їстівне (на Сході і зараз плов готують тільки чоловіки), жінки ж виконували функції керівників і організаторів, тобто менеджерів. Амазонки ще іноді і воювали.

Аналіз наукових досліджень. Проблема досліджень детермінант статевих відмінностей у психічній сфері є однією з найактуальніших проблем у дослідженнях психології статі та процесів психічної адаптації. Як прихильники біологічного підходу до статевого диморфізму (Геодакян В.А., Русалов В.М.), які декларують виняткову роль статедиференційовальних якостей у біологічно обумовленого складника психіки, так і дослідники, що працюють у межах підходу статево-рольової соціалізації

(Вем S.L., Heibrun A.), підкреслюють адаптивне значення цих якостей.

Мета статті: проаналізувати психологічні особливості чоловічої та жіночої групи як різновиду гомогенного колективу.

Виклад основного матеріалу та результати досліджень. Кожна людина є володарем безлічі психологічних рис характеру. Деякі риси є як би «безстатевими», універсальними, а деякі риси традиційно пов'язуються з типово чоловічою або типово жіночою психологією. Деякі типові чоловічі або жіночі риси мають власні еволюційно-генетичні і фізіологічні підстави, передумови. Наприклад, рівень агресивності і домінантності (що розглядаються як типово чоловічі риси), як виявилось, корелює з рівнем концентрації в індивідів чоловічих статевих гормонів – андрогенів. Інші риси формуються в процесі соціалізації, виховання і розвитку особистості. Не випадково ж існують соціальні стереотипи маскулінності і фемінності. Хоча йдеться переважно про таке: набуття тих чи інших типово чоловічих чи типово жіночих психологічних рис відбувається внаслідок спільного впливу обох груп факторів – біологічного і соціального.

Категорії маскулінності та фемінності почали вивчатися нещодавно. Психологія XIX – початку XX ст. була сексістською та есенціалістською. 1910–1920-ми рр. всі нечисленні дослідження психологічних особливостей чоловіків і жінок підводилися під рубрику "психології статі", причому статі найчастіше ототожнювали із сексуальністю. У 1930–1960-ми рр. "психологію статі" змінила "психологія статевих відмінностей", які вже не зводилися до сексуальності, але здебільшого вважалися заданими природою. Наприкінці 1970-х років, у міру того, як коло досліджуваних психічних явищ розширювалося, а біологічний детермінізм слабшав, цей термін змінився м'якшим - "відмінності, пов'язані зі статтю. 1980-ми роками

їх почали називати "гендерними відмінностями", які можуть взагалі не мати біологічної підоснови.

Відповідно змінювались і уявлення про маскулінність. У XIX ст. "чоловічі" (маскулінні) і "жіночі" (фемінінні) риси і властивості вважалися чітко дихотомічними, взаємовиключними, будь-який відступ від них сприймався як патологія чи крок у цьому напрямку. Потім жорсткий нормативізм поступився місцем ідеї континууму маскулінних-фемінінних властивостей.

Розроблені 1930-1960-ми роками численні тести маскулінності / фемінності допускали, що хоча самі властивості маскулінності та фемінності полярні й альтернативні, конкретні індивіди відрізняються один від одного лише за ступенем їх вираженості. При цьому різні шкали маскулінності та фемінності (інтелекту, емоцій, інтересів тощо) принципово не збігаються один з одним. Це значить, що маскулінність не є унітарною рисою, чоловік з високим показником маскулінності за однією шкалою може мати низький показник за іншою шкалою тощо. І залежить це не від його іманентних природних характеристик, а від конкретної сфери його діяльності, роду занять, суспільного становища тощо.

Іншими словами, маскулінність і пов'язані з нею соціальні очікування (експектації) є похідними не від властивостей індивіда, а від особливостей чоловічої соціальної ролі. Звідси – перенесення уваги з індивідуальних рис на соціокультурні стереотипи і норми, стилі соціалізації тощо.

Гендерні стосунки – досить нова категорія, яка включена в науковий дискурс і присвячена вивченню закономірностей диференціації та ієрархізації особистісних і групових стосунків у сфері міжстатевої взаємодії.

Гендерні стосунки – це різні форми взаємодії людей як представників певної статі, що виникають у процесі їхньої спільної діяльності. Гендерні стосунки вбудовані в широкий соціальний контекст і проявляються на різних

рівнях соціуму, тобто це багаторівневі стосунки, що існують на макро-, мезо- і мікрорівнях соціальної реальності, а також на внутрішньоособистісному рівні. Інакше кажучи, гендерні стосунки – це:

- соціально організовані стосунки на рівні суспільства, між державами й гендерними групами;
- стосунки між різними гендерними групами;
- стосунки між суб'єктами різної статі;
- ставлення особистості до самої себе як представника певної статі.

Категорія «психологічні стосунки» – одна з фундаментальних у понятійному апараті психологічної науки, завдяки тому, що в її зміст включений суб'єктивно-особистісний смисл будь-яких зв'язків людини зі світом, іншими людьми, із самим собою.

До аналізу цієї категорії в різні роки зверталися видатні вчені, а саме: Г.М. Андреева, Л.Я. Гозман, М.М. Обозов, В.М. Мясищев, А.В. Петровський, М.Г. Ярошевський та інші. Сучасні трактовки змістовного боку феномену „стосунки” спираються на психологічну теорію стосунків, розроблену В.М. Мясищевим. Відповідно до неї психологічним ядром особистості є індивідуалізована система її суб'єктно-оцінних, свідомо-вибіркових відносин із дійсністю, яка є інтерналізований досвід взаємин з іншими людьми в умовах суспільного довкілля.

У гендерно-орієнтованій літературі про гендерні стосунки говориться, як про стосунки між конкретними особистостями чоловічої та жіночої статі або соціальними групами, які формуються з чоловіків чи жінок. Гендерні стосунки – це різні форми взаємозв'язку людей як представників певної статі, що виникають у процесі їх спільної життєдіяльності. Гендерні стосунки вбудовані в широкий соціальний контекст і виявляються на різних рівнях соціуму, тобто це багаторівневі стосунки, що

існують на макро-, мезо- та мікрорівнях соціальної реальності, а також на внутрішньоособистісному рівні.

Гендерні стосунки аналізуються як різновид соціально-психологічних стосунків, вони мають подібні з цими стосунками характеристики. До них відносяться: гендерні уявлення, гендерні стереотипи, гендерні установки і гендерна ідентичність, які є різновидом соціальних уявлень, соціальних стереотипів, соціальних установок і соціальної ідентичності особистості. Так, на макросоціальному рівні, де гендерні стосунки аналізуються в системі: "Група чоловіків або жінок – суспільство (держава)", "Особистість чоловіків або жінок – суспільство (держава)", – соціально-психологічні деривати і детермінанти гендерних стосунків видобувають гендерні уявлення як різновид соціальних уявлень. На рівні міжгрупової взаємодії груп однорідних за статевою ознакою, де аналіз гендерних стосунків здійснюється в системі "група-група", похідними і детермінуючими характеристиками міжстатевих стосунків є гендерні стереотипи як різновид соціальних стереотипів. На рівні міжособистісних стосунків між чоловіками і жінками об'єктом аналізу є системи "особистість-особистість", де суб'єкти, що взаємодіють, мають протилежну стать. Гендерні стосунки цього рівня обумовлені гендерними установками як різновидом соціальних установок. На внутрішньоособистісному рівні об'єктом аналізу стає ставлення особистості до себе як представника гендерної групи (самоставлення), а гендерна ідентичність є складником соціальної ідентичності та виступає як детермінанта даного виду самоставлення [3].

На мікрорівні гендерних стосунків діють такі гендерні характеристики, як гендерні установки і гендерні експектації. Значущість ролі гендерних установок у системі аналізу міжособистісного рівня визначається високим статусом соціальної установки в системі соціально-

психологічного знання, оскільки соціальна установка – одна з категорій соціальної психології.

Поняття «соціальна установка» (атитюд) було отримане внаслідок синтезу двох понять: філософського – «цінність» і психологічного – «установка» – у США У. Томасом і Ф. Знанецьким. За їхнім задумом, соціальна установка повинна стати тим поняттям, яке описує взаємодію і взаємообумовленість індивіда і суспільства. У соціальній установці суспільство змістовно представлено соціальною цінністю, а індивід – ставленням до цієї цінності. Тому і обумовленість використання терміна „attitude” – ставлення.

Терміном «соціальна установка» позначався суб'єктивний психічний стан, а саме переживання значущості об'єкта, який є соціальною цінністю. За думкою У. Томаса і Ф. Знанецького, установка, будучи психічним процесом, завжди залишається чийось станом, який має ставлення до чого-небудь. Вони неодноразово підкреслювали, що саме така подвійна детермінація установки, її двоаспектність пояснює та обумовлює її основну функцію – бути регулятором соціальної поведінки і діяльності індивіда в суспільстві [6].

Гендерні установки визначають утримування рольової поведінки партнерів різної статі в різних ситуаціях, вони відображають узагальнені знання про специфіку гендерної ролі, емоційне ставлення (прийняття чи неприйняття) моделей і форм поведінки в межах цієї ролі й готовність до демонстрації поведінки, яка відповідає ролі. Так, наприклад, часто на етапі знайомства з дівчиною парубок відіграє роль галантного кавалера, реалізуючи гендерну установку про те, що чоловік повинен доглядати за жінкою, щоб завоювати її прихильність.

У ситуації сформованих подружніх стосунків гендерна установка щодо того, що домашні обов'язки – це пріоритетна сфера діяльності дружини, а не чоловіка, визначає традиційний характер розподілу ролей у сім'ї

тощо. Гендерні установки проявляють себе в характері виконання суб'єктом чоловічої або жіночої ролі.

Отже, гендерна установка – це готовність поводити себе певним чином в тій чи іншій ролі відповідно до своєї статі; це особистісна диспозиція, відповідно до якої думки, почуття і можливі дії людини організовані з урахуванням інтеріоризованих нею норм і правил поведінки як суб'єкта гендерної ролі.

Гендерні установки дають спрощені вказівки щодо способу поведінки відповідно до загально прийнятих уявлень про чоловічу й жіночу поведінку, дозволяють адаптуватися до соціуму, запобігти осуду й отримати схвалення. Гендерні установки допомагають чоловіку чи жінці підтримувати і стверджувати власну ідентичність, дають можливість виразити себе як суб'єкта певної статі і носія гендерних знань і уявлень.

На рівні міжособистісних гендерних стосунків діють також такі гендерні характеристики, як гендерні експектації.

Поняття експектації подається, з одного боку, як різновид соціальних санкцій і вимог суспільства щодо норм виконання суб'єктом соціальних ролей, а також його стосунків у груповій взаємодії. Згідно з таким розумінням експектації поділяються на експектації-приписи (обов'язковість дотримання особистістю рольової поведінки) та експектації-передбачення, тобто такі, що допускають певну варіабельність очікуваної від суб'єкта поведінки залежно від ситуації і його особистісних якостей [4].

Гендерна роль, як зазначає В.В. Москаленко, моделює комбінацію рис чоловіка і жінки, формує гендерні якості індивіда, розкриває в певному напрямку його здібності, направляє на здійснення тих чи інших видів діяльності. Отже, засвоєння людиною тієї чи іншої гендерної ролі детермінує всі інші її особистісні якості [2].

Проте існуючі в соціальній психології теоретичні підходи щодо соціальних ролей (зокрема, теорія рангових очікувань або статусна теорія Дж. Бергера, ситуаційно-посадовий підхід Р. Пауза, теорія схем С. Тейлора, соціально-рольова теорія Е. Іглі, а також встановлені Томпсоном і Плекою для чоловічої гендерної ролі норми статусу, твердості та антижіночості) залишають феномен статі поза спеціальної уваги [5].

Глибокі трансформації, що відбулись і тривають у нашій країні на всіх рівнях суспільно-економічного життя не можуть, як слушно зазначає В.В. Москаленко, не впливати і на зміну системи гендерних ролей у напрямку послаблення їх гендерної поляризації, а також на підсилення активності особистості у вільному виборі ролей відповідно до наявних потенцій і здібностей.

Різниця соціальних ролей значно обумовила і відмінності у способі життя. При всіх особливостях тих чи інших суспільних систем, етносів і класів за жінкою закріпилася домашня (приватна) сфера життєдіяльності, за чоловіком – публічна.

Зі способом і стилем життя корелюють ціннісні орієнтації цих двох великих соціальних груп. Для жіночої гендерної групи характерна орієнтація на приватну сферу, яка пов'язана з пріоритетами цінностей сім'ї. Чоловік, більше орієнтований на публічну сферу, має ціннісні орієнтації кар'єрного зростання, збільшення капіталу та інше.

Конкретне наповнення соціальних ролей, соціального статусу та пов'язаного з цим способу та стилю життя чоловіків і жінок значно залежало від типу суспільства.

У стереотипному образі чоловіка наявні якості, перше, які корелюють з діяльністю та активністю: заповзятливість, прагнення до досягнення мети і до змагання, схильність до авантюризму, рішучість, наполегливість, відвага, самоконтроль, упевненість у власних силах, нонконформізм, бажання бути

оригінальним, уміння займатися бізнесом. Жінці ж відмовляється у володінні цими якостями – їй, навпаки, приписуються пасивність, нерішучість, обережність, турбота про дотримання норм, конформізм.

По-друге, «чоловічими» є характеристики зазвичай співвідношувані з позиціями влади та управління – прагнення до лідерства, амбіційність, владність, відповідальність, об'єктивність, сила, уміння ухвалювати рішення, розум, реалізм. Як «жіночі» описуються такі характеристики, як покірність, безпорадність, залежність, безвідповідальність, слабкість, віра в перевагу чоловічої статі, упередженість, необ'єктивність.

Якості, що характеризують когнітивну сферу людини, також полярні як за змістом, так і за оцінками. Логічність, раціональність, схильність до роздумів, швидший розум, об'єктивність, винахідливість, критицизм приписуються чоловікові; менша здатність міркувати, ірраціональність, нелогічність, некритичність сприйняття і навіть дурість – жінці. Мабуть, єдино соціально-схвалюваним атрибутом жінки в когнітивній сфері є інтуїція – якість, яка нерідко протиставлялась обмеженості чоловічого розуму.

В емоційній сфері як маскуліність, так і фемініність містять характеристики з різними знаками оцінки – і позитивними, і негативними. «Чоловічими» вважаються здатність відокремити раціональні доводи від емоційних, холонокровність; «жіночі» характеристики – це емоційність, сприйнятливність, сугестивність, чутливість, легка зміна емоційних станів, схильність до тривожності, сльози, ранимість, істеричність, примхливість.

Характеристики, пов'язані з процесом міжособистісної взаємодії, також корелюються з гендерними стереотипами; образ жінки і тут надто різноманітний і містить оцінки з різними знаками. Зазвичай як позитивні оцінюються такі «жіночі» якості, як жертвність, дбайливість, дружелюбність, тактовність, увічливість, чутливість до емоцій іншого, схильність до прояву почуттів, м'якість,

ніжність, сором'язливість і скромність, любов до дітей. Серед негативних характеристик – мінливість, ненадійність, хитрість, балакучість, буркотливість, одержимість ідеєю завести сім'ю, боягузтво. У чоловічому стереотипі наявні як прямота, так і нетактовність, грубість, різкість; як самовладання, надійність, виваженість, так і черствість, егоїзм, бездушність, жорстокість; як справедливість, так і брак милосердя і жалю. Слід нагадати й те, що стереотипним є уявлення про більше спокуси чоловічої статі в питаннях сексу.

Нарешті, чоловікам і жінкам пропонується виконання різних соціальних ролей. Маскулінність традиційно пов'язується з публічною сферою, з участю у житті суспільства; фемінність – з приватною (сім'я, дім, виховання дітей). Чоловік сприймається передусім як працівник і громадянин, а жінка – як дружина і мати.

Зовсім очевидно, що положення чоловіка й жінки в соціумі залежить від прийнятих у даному середовищі стереотипів поведінки, від традиційних для даного суспільства культурних, психологічних і соціальних стандартів. У гомогенному за статевою ознакою середовищу становлення мужності й жіночності може протікати досить однобоко. Є традиційно чоловічі й традиційно жіночі ролі – посади, професії, сфери діяльності. У тих видах суспільної діяльності, де потрібна значна мовна активність, чоловіки почувають себе вільніше, а жінки, досить сміливі в жіночому колективі, у присутності чоловіків поводяться досить боязко й лише в деяких випадках є неформальними лідерами груп.

Встановлено також, що жінка-керівник більше уваги приділяє стосункам між членами колективу, сфера міжособистісних стосунків її хвилює більше, ніж керівника-чоловіка. Жінка тонкіше реагує на емоційний клімат у родині, у виробничому колективі й проявляє більшу чуйність у розумінні щиросердечного стану й моральних колізій особистості. В основі цього явища – апперцепція,

тобто відповідність сприйняття, реакції на ситуацію життєвого досвіду людини, його інтересам, знанням і ціннісним орієнтирам. Саме в побутовій та емоційній сфері жінка тонше й чуйніше реагує на будь-які зміни. Жінки чуйніша до емоційного стану співрозмовника, до невербальних сигналів, уважніші до деталей [4, с. 98–101].

Багато жінок з першого погляду можуть визначати ставлення людей один до одного за неявними ознаками. Не залишаються непоміченими ставлення до аудиторії зверху, напруженість стосунків з напарником. Невербальні знаки уваги комусь із учасниць (швидкий погляд на ділянку декольте, перевага звертатися до конкретної учасниці, занадто тривалий погляд в очі) будуть відразу інтерпретовані й об'єктом уваги, і всіма іншими жінками – свідомо або не усвідомлено.

Жінки краще вловлюють неузгодженість вербальної й невербальної поведінки – вони швидше відчують перекручування фактів, перебільшення меж своєї компетентності й спроби «важливо надувати щоки».

У жінок у цілому краще розвинені базові комунікативні здатності. Наприклад, жінки можуть говорити майже одночасно й розуміти один одного – чоловіки сприймають це як гамір. Жінки можуть перескакувати з теми на тему й при цьому з'ясувати все, що хотіли, щодо всіх тем. Чоловік у такому випадку губить нитку розмови й критикує «жіночу непослідовність».

Інша важлива відмінність чоловіків і жінок з комунікативного боку – це те, як вони слухають. Жінки слухають активніше – підтакують, показують мімікою й жестами співпереживання, увагу. Чоловіку іноді не вистачає інтенсивності активного слухання. Дослідження показують, що чоловіка краще жінок виконують завдання, пов'язані із просторовим мисленням і координацією в просторі. У жінок краще розвинений соціальний і вербальний інтелект. Наприклад, вони точніше розуміють хитросплетіння мелодрам і серіалів, сюжет і зміст

перегляду яких чоловікам не завжди зрозумілий. Чоловіку набагато складніше збрехати жінці, ніж навпаки.

Загалом, жінкам зручніше спиратися на «живі» приклади, чоловікам більше показовою і переконливою може здатися системна модель (що не скасовує підкріплення її прикладами). У пам'яті чоловіків після навчання скоріше залишається закономірності або класифікації, у пам'яті жінок – приклади. Чоловіку для розуміння, потрібно скоріше спростити й «віджати», жінці – розширити й наповнити фактурою [2].

Чоловіки більшою мірою здатні осмислити отриману інформацію «про себе», у внутрішньому діалозі. Жінки за своєю природою комунікативніші – щоб осмислити, їм потрібно проговорити ситуацію й можливі рішення, відреагувати емоційний складник.

Існують різні гендерні упередження. Так, Ш. Берн описує деякі гендерні упередження щодо жінок [1, с. 187–189]:

- Жінки вносять менший «людський капітал» у роботу організацій.
- Жінка не може керувати справою так само добре, як чоловік.
- Стереотипна думка про те, що жінки не придатні для ролі лідера і керівної роботи.
- «Неписані» норми в організації, згідно з якими на високі посади призначають чоловіків.
- Жінки не набувають під час своєї роботи в організаціях досвід, необхідний для посадового просування.
- Обов'язки жінок щодо дому та сім'ї заважають їм просуватися по службі.
- Стереотипна думка про те, що головний обов'язок жінок – будинок і сім'я може заважати винагороді і її службовому просуванню.

Р. Рустямов вважає, що жінки відповідальніше підходять до виконання професійних обов'язків. «Слабка

стать» обережніша в оцінках і висловлюваннях. Часто жіночий колектив називають розсадником пліток та інтриг. Подібні стосунки починають формуватися навіть у наймолодших за віком жіночих колективах [6].

Особливість жіночої групи: зникнення внутрішніх моральних бар'єрів і максимальний вияв негативних рис, що традиційно вважаються жіночими. Простіше говорячи, у жіночій групі пані розслаблюються: знімають контроль за тим, як вони виглядають із боку, і дозволяють собі бути такими, якими вони є насправді.

Жіноча група звичайно слабо ієрархічна й тримається на особистих стосунках. Споконвічно налаштовані на взаємну підтримку, жінки добре ставляться до тих, кому погано. Вони щиро втягуються в чужі драми й переживання. Щоправда, активний інтерес до чужого життя є для деяких дієвим приводом уникнути не завжди приємних одкровень про себе. Водночас «надмірні» успіхи подруги нерідко викликають заздрість, сховану ворожість за «незаслужене везіння» і бажання вступити в гостру конкурентну боротьбу [3, с. 186–190].

У суто жіночому колективі жінка цінує стабільність власного положення, це дає відчуття безпеки. Тому будь-які зміни, поява «конкурентки» або чийсь несподіваний успіх споконвічно можуть сприйматися жіночим колективом негативно. А нейтралітет, непомітність будуть усіяко заохочуватися.

Тобто система взаємин вибудовується на принципах: одних жаліють – іншим заздять, одних люблять – інших побоюються.

Якщо жінки можуть застрягти, зав'язнути в дріб'язках або міжособистісних стосунках, то чоловіки ризикують включитись у тверду боротьбу за першість, що в зрештою, взагалі зупинить процес руху до мети. Крім вираженої ієрархії, вважається характерною ознакою чоловічої групи порівняно стійкі альянси "за своїх" і "проти чужих" заради статусу й території [6].

Висновки. Положення чоловіка й жінки в соціумі залежить від прийнятих у даному середовищі стереотипів поведінки, від традиційних для даного суспільства культурних, психологічних і соціальних стандартів. У гомогенному за статевою ознакою середовищі становлення мужності й жіночності може протікати досить однобоко. Є традиційно чоловічі й традиційно жіночі ролі – посади, професії, сфери діяльності. У тих видах суспільної діяльності, де потрібно значна мовна активність, чоловіки почувають себе вільніше, а жінки, досить сміливі в жіночому колективі, у присутності чоловіків поводяться досить боязко й лише інколи випадках є неформальними лідерами груп.

Жіноча група звичайно слабо ієрархічна й тримається на особистих стосунках. Споконвічно налаговані на взаємну підтримку, жінки добре ставляться до тих, кому погано. Вони щиро втягуються в чужі драми й переживання. Щоправда, активний інтерес до чужого життя є для деяких дієвим приводом уникнути не завжди приємних одкровень про себе. Якщо жінки можуть застрягти, зав'язнути в дріб'язках або міжособистісних стосунках, то чоловіки ризикують включитись у тверду боротьбу за першість, що зрештою взагалі зупинить процес руху до мети.

Література

1. Берн Ш. Гендерная психология / Ш. Берн – СПб.: Изд. «Питер», 2001. – 342 с.
2. Введение в гендерные исследования: учеб.пособие / под общ. ред. Костиковой И. В. – М.: Аспект Пресс, 2005. – 255 с.
3. Клєцина И.С. Гендерная психология и направления ее развития / И.С. Клєцина // Практикум по гендерной психологии. – СПб.: Питер, 2003. – С. 44–47.
4. Кочарян А.С. Личность и половая роль (симптом комплекс маскулинности/фемининности в норме и

патологии) / [отв. ред. Бурлачук Л.Ф.]. – Х.: Основа, 2010. – 127 с.

5. Літвінова О.В. Гендерна психологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Літвінова. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. – 236 с.

6. Попова Л.В. Гендерные аспекты самореализации личности: учебное пособие по спецкурсу / Л.В. Попова. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2009. – 248 с.

References

1. Bern SH. Gendernaya psikhologiya / Bern SH. – SPb. : izd. «Piter», 2001. – 342 s.

2. Vvedeniye v genderny yeissledovaniya : ucheb. posobiye / podobshch. red. Kostikovoy I. V. – M. : AspektPress, 2005. – 255 s.

3. Klotsina I. S. Gendernaya psikhologiya i napravleniya yeye razvitiya / I. S. Klotsina // Praktikum po gendernoy psikhologii. – SPb. : Piter, 2003. – S. 44–47.

4. Kocharyan A. S. Lichnost' i polovayarol' (simptom kompleks maskulinnosti/femininnosti v norme i patologii) / [Otv. red. Burlachuk L. F.]. – X. : Osнова, 2010. – 127 s.

5. Літвінова О. В. Гендерна психологія : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Літвінова О. В. – Луганськ : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. – 236 с.

6. Popova L. V. Gendernyy easpekty samorealizatsii lichnosti : uchebnoye posobiye po spetskursu / Popova L. V. – M. : Izd-voMosk. un-ta, 2009. – 248 s.